

Motion till riksdagen 2008/09:N1

av Tomas Eneroth m.fl. (s)
med anledning av skr. 2007/08:120

2008 års redogörelse för företag med statligt ägande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återta utförsäljningsbemyndigandet gällande Teliaso-nera, Nordea och SBAB.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återta bemyndigandet att minska statens ägarandel i Posten ned till 34 %.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen, i samband med fortsatta utförsäljningar av statligt ägda bolag, säkerställer att dessa bereds i enlighet med regeringsformens beredningskrav.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med kompletterande beslutsunderlag innan samgåendet mellan svenska och danska Posten genomförs.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med en redogörelse för hur en väl fungerande postdistribution ska säkerställas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utförsäljningen av apotek.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska förtydliga Vattenfalls uppdrag att vara ledande i omställningen till en uthållig svensk energiförsörjning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen framöver ska ge riksdagen en utförligare återrapportering av Vattenfalls arbete med att leva upp till ambitionerna i den ändrade bolagsordningen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att beakta LKAB:s avkastningskrav med avseende på bolagets ansvar för de samhällen som påverkas av gruvverksamheten.

Fel! Okänt namn

Motivering

Staten är en viktig företagsägare i Sverige. Totalt äger vi gemensamt, helt eller delvis, 53 företag. De representerar stora värden och är stora arbetsgivare. 2007 omsatte de statligt ägda företagen 336 miljarder kronor och resultatet efter skatt uppgick till 53,6 miljarder kronor. Företagens utdelningar till staten för verksamhetsåret 2007 uppgick till drygt 31 miljarder kronor. År 2006 var utdelningen till statskassan den högsta någonsin, 37 miljarder kronor. Det innebar en ökning med 39 procent från 2005 då utdelningen till staten var 26,5 miljarder kronor. Utdelningarna till staten under de senaste tre åren uppgår därmed till totalt 94,6 miljarder kronor.

Efter den borgerliga regeringens utförsäljningar av statliga företag till ett värde av nästan 120 miljarder kronor värderas det kvarvarande innehavet idag till 750 miljarder kronor. Detta innebär en mycket kraftig värdeutveckling sedan 2002 då värdet för det totala statliga företagsinnehavet uppgick till cirka 350 miljarder kronor, enligt Näringsdepartementet. Under denna period har värdet således mer än fördubblats.

Det faktum att de statliga företagen är mycket välskötta och varje år ger viktiga bidrag till välfärden ger därmed inte några hållbara skäl till varför regeringens omfattande utförsäljningar nu brådskande måste genomföras. Detta medför sammantaget ett stort ansvar och ställer krav på en långsiktig och professionell förvaltning. Regeringen har inte tagit detta ansvar. De statliga företagens utdelningar ger varje år viktiga intäkter som kan användas till investeringar i vård, skola och omsorg, något som naturligtvis kommer att försvinna i och med att de statliga företagen säljs ut. När företagen säljs ut är det rimligen också slut på utdelningarna till statskassan och en hög kontinuerlig avkastning har bytts mot en engångssumma.

Genom att använda utförsäljningsmiljarderna till att betala av på statsskulden minskar statens räntekostnader men samtidigt går staten också miste om stora utdelningar.

Tillsammans delade de sex företagen högst upp på regeringens utförsäljningslista bara 2007 ut drygt 16 miljarder kronor till statskassan. Det är dubbelt så hög avkastning som om företagen istället sålts för att betala av på statsskulden, vilket regeringen nu redan hunnit göra i tre av fallen. Regeringen bortser dessutom i sina kalkyler helt från bolagens värdeökning. En avkastningsanalys kan inte bara ta hänsyn till den årliga utdelningen utan måste också innefatta värdeökningen. Annars skulle ingen äga aktier i företag där utdelningarna, dvs. direktavkastningen, understiger låneräntan.

Regeringen vill sälja ut statliga företag till ett värde om minst 50 miljarder kronor per år, eller 200 miljarder kronor under mandatperioden. Regeringens långsiktiga mål är att alla statliga företag som verkar på konkurrensutsatta marknader, vilket motsvarar större delen av värdet i den statliga bolagsgruppen, på sikt ska säljas ut. Redan har både Posten och Apoteket lagts till regeringens ursprungliga utförsäljningslista.

Faktum kvarstår dock att utförsäljningarna är en usel affär för staten. Inga som helst ekonomiska eller rationella grunder till varför utförsäljningarna nu

Fel! Okänt namn på

måste genomföras har ännu anförts av regeringen. Regeringens utförsäljningar grundar sig därmed helt och hållet på ideologiska argument: att staten inte ska äga. Detta innebär att de ideologiska skygglapparna har fått ersätta rationella och ekonomiska överväganden och med all sannolikhet kommer det att stå svenska skattebetalare mycket dyrt.

TeliaSonera och Nordea men även SBAB är goda exempel på hur ett ansvarstagande och långsiktigt statligt ägande kan bidra till att skapa mycket större värden, såväl ekonomiska som samhälleliga, än utförsäljningens engångsintäkter. Nordea har utvecklats mycket starkt genom flera samgåenden mellan nordiska banker. Staten har under denna tid varit en aktiv och ansvarstagande ägare. Idag är Nordea ett av Sveriges viktigaste företag, med stor betydelse för Stockholms attraktionskraft som finanscentrum i norra Europa. Också för TeliaSonera har det statliga ägandet varit av mycket stor vikt för utvecklingen av bolaget under en period av sammanslagningar och internationell expansion. Och idag spelar företaget en avgörande roll för Sveriges position som ett ledande IT- och telekomland. Huvudkontoret i Stockholm och FoU-verksamheten i Sverige bidrar också väsentligt till Sveriges attraktionskraft. Även utförsäljningen av det statliga bolåneföretaget SBAB kan få stora konsekvenser. Den prispress på boräntorna som SBAB tvingat fram riskerar nämligen att upphöra i och med att företaget säljs ut. Enligt RUT:s beräkningar har SBAB:s agerande bidragit till att en familj med ett 2-miljoner kronorslån på sin bostadsrätt sparat omkring 14 000 kronor årligen på ökad konkurrens och sänkta räntemarginaler. Det är därför olyckligt att regeringen inte presenterar några förslag på hur konkurrensen på bolånemarknaden ska kunna säkerställas efter det att SBAB sålts ut.

Trots att mycket stora gemensamma tillgångar nu står på spel och trots upprepade påstötningar från oss socialdemokrater har regeringen fortfarande inte redogjort för utförsäljningarnas konsekvenser för de berörda marknaderna, jobben eller statsfinanserna. Istället har man hänvisat till sitt valmanifest. Dock nämns utförsäljningarna inte någonstans i Alliansens gemensamma valmanifest och det folkliga mandat som regeringen återkommande hänvisar till för dessa utförsäljningar är därmed mycket tveksamt.

Vi socialdemokrater har tidigare underkänt utförsäljningspropositionen som beslutsunderlag för riksdagen, dess nio sidor plus bilagor utgjorde ett alltför tunt underlag. Trots att utförsäljningarna kan få mycket stora följder för de marknader där bolagen är verksamma, för huvudkontorens placering, företagets forskning och utveckling samt sysselsättningen, saknade propositionen helt analyser om dessa konsekvenser. Utan framgång krävde vi ytterligare information från regeringen och åtskilliga utskottsinitiativ till bättre beslutsunderlag avvisades också av de borgerliga utskottsmajoriteterna.

Hanteringen av ärendet kring utförsäljningen av statliga företag har präglats av en regelmässig brist på öppenhet, insyn och dialog. Istället har regeringen valt att skynda på processen till varje pris. Detta är ett respektlöst sätt att hantera vår gemensamma egendom till värden av flera hundra miljarder kronor.

Mot bakgrund av det sätt som regeringen sköter utförsäljningarna av de statliga företagen är därför det enda rimliga att utförsäljningsprocessen av-

Fel! Okänt namn på

bryts och att regeringens bemyndiganden att avveckla ägandet i TeliaSonera, Nordea, SBAB samt bemyndigandet att minska ägandet i Posten till 34 procent återtas.

Privatiseringen av Posten

Vi socialdemokrater ställer oss positiva till ett samgående som stärker Postens konkurrensmöjligheter, men vi kan inte se att det förutsätter vare sig börsintroduktion eller deläggande av ett riskkapitalbolag. Vi anser dessutom att beslutsunderlaget som låg till grund för den borgerliga riksdagsmajoritetens beslut om att minska ägandet i Posten till 34 procent var undermåligt. De långsiktiga konsekvenserna för postmarknaden utelämnades bland annat. Vi kan också, liksom Nutek, konstatera att samgåendet är en dålig affär för svenska staten. Postens omsättning utgör drygt 70 procent av det gemensamma bolagets omsättning. Trots detta får den svenska staten bara 60 procent av aktievärdet och 49,81 procent av röstvärdet. Vad gäller regeringens planer på att börsintroducera Posten avvisar vi dessa helt och föreslår därför att riksdagen återtar sitt bemyndigande till regeringen att minska statens ägande i Posten till 34 procent. Regeringen har försökt få det att framstå som om en framtida börsintroduktion är en möjlighet – och inte ett åtagande. Samtidigt har man inte kunnat redovisa vad ett avstående av börsintroduktion innebär för skyldigheter gentemot riskkapitalbolaget CVC och vilka kostnader som då förväntas uppstå. Regeringen agerar därmed på ett sätt som riskerar att försvåra möjligheterna att värna svenska Posten och dess förutsättningar att fortsatt utveckla verksamheten. Vi anser därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett kompletterande underlag innan samgåendet genomförs.

Avslutningsvis: vid regeringens presentation av samgåendet framhölls dåvarande vd som avgörande för en framgångsrik process, något som därtill manifesterades genom att redan i avsiktsförklaringen utpeka den svenska vd:n till det gemensamma bolagets verkställande direktör. Att nämnda vd därefter tvingats avgå har uppenbart inte påverkat regeringen – trots tidigare uttalanden.

Utförsäljningen av apoteken

Den moderatstyrda regeringen vill avreglera apoteksmarknaden och sälja ut vartannat, eller närmare 450, apotek. Detta säger vi nej till. Vi vill bevara dagens säkra och mycket kostnadseffektiva system för läkemedelshandling som finns i Sverige idag. Sverige har bland de lägsta priserna på läkemedel i kundledet på grund av att Apoteket AB handlar in läkemedel effektivt och har en effektiv distribution. Om det behövs fler apotek eller längre öppettider kan detta ordnas inom ramen för Apoteket AB. En avreglering kommer ganska snabbt att hota apoteksservicen i glesbygd. Vi kan däremot tänka oss att en del receptfria läkemedel kan säljas i handeln men med vissa regler om förpackningsstorlekar, ålderskontroll med mera.

Genom utförsäljningen av apoteken upprepar regeringen nu de misstag man tidigare gjort. Precis som vid föregående utförsäljningsproposition föreslogs våren 2008 riksdagen att fatta utförsäljningsbesluten i blindo – utan att känna till konsekvenserna för läkemedelspriserna, för glesbygdsservicen eller för statskassan. Utan att ens ha tagit ställning till hur den framtida apoteksmarknaden ska se ut, gavs ändå regeringen möjligheten att sälja ut stora delar av apoteksbolagets verksamhet.

Det är beklagligt att en majoritet av riksdagen kunde acceptera den anmärkningsvärda och bakvända beslutsprocessen. Det är märkligt att inte vare sig regeringen eller riksdagens borgerliga ledamöter tagit till sig av Riksrevisionens underkännande av utförsäljningspropositionens beredning föregående vår. Då konstaterades att regeringen slarvat så mycket med förberedelserna att de brutit mot grundlagen. Ändå gjorde man nu om exakt samma misstag.

Vi socialdemokrater kommer inte att acceptera den avreglering och nedmontering av apoteksmarknaden som nu genomförs. Vi kommer att agera för att säkra god tillgång till läkemedel i hela landet, till låga enhetliga priser och en säker läkemedelshantering. Det beskedet vill vi redan nu ge till de aktörer som ser sig kallade att investera i den apoteksmarknad som regeringen nu ensidigt genomdriver.

Tydligare uppdrag åt Vattenfall

Enligt regeringens ägarpolicy ska bolaget verka under marknadsmässiga villkor, vilket innebär att Vattenfall agerar på en konkurrensutsatt marknad. Samtidigt ställer staten som ägare bland annat krav på avkastningens och utdelningens storlek. Vid bolagsstämman i april 2005 förtydligade den socialdemokratiska regeringen tillsammans med samarbetspartierna Vänsterpartiet och Miljöpartiet Vattenfalls uppdrag genom ett tillägg i bolagsordningen. En bolagsordning är ett aktiebolagsrättsligt bindande styrdokument som en bolagsstyrelse är förpliktad att lyda. Tillägget har följande lydelse: *”Bolaget ska inom ramen för kravet på affärsmässighet vara det ledande företaget i omställningen till en ekologisk och ekonomisk uthållig svensk energiförsörjning....”* Riksrevisionen har under hösten 2007 granskat hur Vattenfall fullföljt det förtydligande som år 2005 gjordes i bolagsordningen när det gäller bolagets roll i omställningen till en ekologiskt och ekonomiskt uthållig svensk energiförsörjning.

Sammanfattningsvis visar Riksrevisionens granskning enligt vår mening på ett behov av ytterligare preciseringar från riksdagens sida av de samhällsmål som Vattenfall ska arbeta mot. Detta är regeringens ansvar. De har i uppdrag att verka för att de beslut som fattats av riksdagen rörande enskilda statliga bolags verksamhet genomförs. Därför anser vi att regeringen ytterligare måste klargöra innebörden av Vattenfalls uppdrag och minska utrymmet för olika tolkningar. Om regeringen inte agerar finns det en risk för att Vattenfall inte blir den pådrivande kraft i energiomställningen som var syftet med 2005 års tillägg i bolagsordningen.

Fel! Okänt namn på

Vi vill att Vattenfall ska vara drivande i energiomställningen. Vattenfall bör kraftfullt kunna bidra till omställningen av det svenska energisystemet. Vi anser att de nuvarande ambitionerna för investeringar i förnybar energi bör höjas samt att Vattenfall också bör ta ett större ansvar för investeringar i ny teknik, i pilot- och demonstrationsanläggningar för förnybara energikällor och i effektivare elöverföring. Vattenfall ska vidare enligt vår mening vara en strategisk partner till basindustrin och kunna erbjuda sina industrikunder konkurrenskraftiga energipriser. Tillägget i Vattenfalls bolagsordning bör därför skärpas med denna innebörd.

LKAB

Vid bedömning av avkastningskravet på LKAB bör regeringen beakta företagets förutsättningar för att bidra till nödvändiga anpassningsåtgärder med anledning av gruvverksamheten i Malmberget och Kiruna.

Stockholm den 25 september 2008

Tomas Eneroth (s)

Carina Adolfsson Elgestam (s)

Krister Örnfjäder (s)

Börje Vestlund (s)

Renée Jeryd (s)

Alf Eriksson (s)

Karin Åström (s)

Eva-Lena Jansson (s)